

NEMIS TILI FANINI O'QITISHDA KOMPETENSIYAVIY YONDASHUV

*Surxondaryo viloyati Denov tumanidagi 32-umumiy o'rta ta'lim maktabining nemis tili
fani o'qituvchisi*

Shaimova Gulchexra Ismoilovna

Annotatsiya: *Ushbu maqolada nemis tilini o'qitish metodikasi va nemis tilini o'qitishda qo'llaniladigan zamonaviy texnologiyalar haqida ma'lumot berilgan.*

Kalit so'zlar: *Nemis tili, ta'lim, tarbiya, chet tili, kompetensiya, kommunikativ, intonatsiya, talaffuz.*

Yosh avlod ta'lim tarbiyasi eng ustuvor vazifalardan biri sifatida katta e'tibor qaratib kelingan masalalardan biridir. Kelajak avlod har tomonlama barkamol tarbiyalanishi, har sohada yetuk mutaxassis bo'lishi uchun chet tillarini mukammal o'rgatishimiz, dunyoqarashini kengaytirishimiz lozim. Xorijiy tillarni o'qitish jarayonida zamonaviy texnologiyalardan foydalanish o'quvchining nutqiy faoliyati kommunikativ kompetensiyani har tomonlama rivojlantirishga asos bo'la oladi. Ma'lumki, kommunikativ kompetensiya — ijtimoiy vaziyatlarda ona tilida hamda birorta xorijiy tilda o'zaro muloqotga kirisha olishni, muloqotda muomala madaniyatiga amal qilishni, ijtimoiy moslashuvchanlikni, hamkorlikda jamoada samarali ishlay olish layoqatlarini shakllantirishni nazarda tutadi.

Hech kimga sir emaski, mamlakatimiz o'quvchilarining ko'pchiligida chet tillari orasida ingliz tilini o'rganishga bo'lgan e'tibor kuchli. Amaliyot shuni ko'rsatadiki, nemis tilini o'rganayotgan to'rt kishidan uchasi ingliz tilini birinchi xorijiy til sifatida o'rgangan va olingan tajriba, bilim, ko'nikmadan foydalangan holda ikkinchi chet tiliga o'tilishi va uni o'rganishni osonlashtirishi mumkin.

Aynan shunday holatlar maktabgacha ta'lim muassasalarida tarbiya olgan o'quvchilarning maktab yoshiga yetib, maktabga qabul qilinganlarida yuz beradi. Bunday hollarda ingliz tilini ma'lum darajada o'rganib kelgan o'quvchilarni nemis tili darslariga qiziqtirish uchun ma'lum bir prinsiplarga e'tibor berish lozim.

Ingliz tilidan keyin ikkinchi til sifatida nemis tilini o'rganayotganda, har qanday chet tilini o'qitishda qo'llaniladigan umumiy qoidalarga tayanish kerak. Ushbu prinsiplar ko'p o'xshashliklarga ega bo'lishiga qaramasdan, ular ikkinchi tilga nisbatan qandaydir modifikatsiyaga ega, masalan, o'quv sharoitlarining o'ziga xosligi, uchta tilning o'quv jarayoni bilan aloqada bo'lishi (ona tili, ingliz tili va nemis tili) va hokazolar. Har qanday chet tilini o'qitishda bo'lgani kabi, kommunikativ maqsadlar ham o'rganishga umumiy uslubiy yondashuvni oldindan belgilab beradi. Ammo o'quvchilar ingliz tilini o'rganishda allaqachon tajribaga ega bo'lganligi sababli, ular ingliz va nemis tillarini o'ziga xos jihatlarni taqqoslashga intilishadi. Shuning uchun ikkinchi chet tilini o'rganishda umumiy uslubiy prinsipni kommunikativ-kognitiv deb ta'riflash mumkin, bu yerda kognitiv tomon kommunikativ tomonga bo'ysunadi va u sizga o'rganishni yengillashtiradigan har qanday

o'xshashlikni topish yoki aralashishga yo'l qo'yimaslik uchun farqlarni aniqlash kerak bo'lgan joyda o'zini namoyon qiladi.

Umuman olganda, ingliz tilini ma'lum darajada o'zlashtirgan o'quvchilar nemis tilini o'rganishni boshlashganda bu ikki til orasidagi quyidagi o'xshashliklarni sezishadi:

1) har ikki til ham lotin harflaridan foydalanadi;

2) lug'at va so'zlarning ishlatilish sohasi;

3) oddiy jumalarning tuzilishidagi o'xshashlik (bog'lovchi fe'lining mavjudligi).

Deutsch: Mein Name ist Miller.

English: My name is Miller.

Deutsch: Sie ist krank.

English: She is ill.

Deutsch: Er spricht Deutsch.

English: He speaks German.

4) Zamon shakllarini o'rganishda (fe'lining uchta asosiy shaklidan va yordamchi fe'ldan foydalanish haben = to have);

Deutsch: Kommen – kam – gekommen

English: come – came – come

Deutsch: Bringen – brachte-gebracht

English: bring – brought – brought

Deutsch: Sprechen – sprach – gesprochen

English: speak – spoke – spoken

Ammo shuni bilish muhimki, har bir yangi chet tilini o'rganish jarayonida, masalan, ingliz tili orqali nemis tilini o'rganish paytida o'quvchilar quyidagi ba'zi qiyinchiliklarga duch kelishlari mumkin:

- talaffuz qilganda;

- o'qish qoidalarida;

- intonatsiyada;

- ingliz va nemis tillaridagi ba'zi so'zlar bir-biriga o'xshash talaffuz qilinadi, ammo har xil ma'noga ega bo'lib, "tarjimonning yolg'onchi do'stlari" deb ataladi;

- so'z tartibida;

- fe'llarning biriktirilishida;

- murakkab grammatik qurilishlarda va boshqalar.

Statistikaga ko'ra, tilni o'qitishda faqatgina 15% muvaffaqiyat o'qituvchiga, 50% o'quvchining qobiliyatlari va harakatlariga bog'liq. Qolgan 35% foizlarga asoslangan motivatsiyaga bog'liq. O'qituvchining kuchi Grammatik paradigmalarning murakkab tizimida yangi tilga bo'lgan qiziqishni tarqatishga imkon bermaydi. Dars jarayonida o'quvchilar chet tilini oson o'zlashtirishi uchun quyidagicha qiziqarli hamda nutqni zamonaviy usulda rivojlantiruvchi mavzulardan foydalanish samara beradi. "Kennenlernen" ("Tanishuv"), "Mein Klasse" ("Mening sinfim"), "Tiere" ("Hayvonlar"), "Meine Familie"

(“Mening oilam”) kabi mavzular, albatta, o‘quvchilarimizning boshlang‘ich bilimni hamda nutqini rivojlantirish uchun ko‘mak beradi. Bolalarda kommunikativ ko‘nikmalarni rivojlantirishda dialog, fikr almashishning tinglash, o‘qish va yozish asosiy tajribalardandir. Masalan, yuqorida qayd etilgan “Mein Klasse” mavzusi asosida dars mashg‘uloti o‘tkazilayotgan jarayonda er/sie, ihr – shaxsiy olmoshlaridan, mein, dein – egalik olmoshlaridan, raqamlar, o‘quv qurollar, fanlarning nomlaridan foydalanish qo‘l keladi. Dialog – so‘rov o‘tkazish paytida esa fanlarning qaysi mavzulari sizga yoqadi, qaysi biri yoqmaydi; o‘g‘il bolalar qiz bola do‘stingiz haqida gapiring; aloqa jarayonida esa faol lug‘at bilan ishlash; o‘rganilayotgan lingvistik materiallar asosida qurilgan audio yozuvlarda kichik hajmdagi kirish matnlarini tinglash; og‘zaki ravishda eshitgan narsalarga munosabat bildirish yordam beradi.

Xulosa qilib aytish mumkinki, nemis tilini o‘rganishni osonlashtirish uchun o‘quvchilar e‘tiborini ingliz va nemis tillardagi mosliklar va farqlarni topishga yo‘naltirish kerak. Xorijiy tillarni o‘qitish kompetensiyasi o‘quvchining xorijiy til bo‘yicha egallagan bilim, ko‘nikma va malakalarini kundalik hayotda, aniq bir sohada amaliyotda qo‘llay olish qobiliyatini shakllantiradi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Shofqorov, A. M., & Shayxislamov, N. (2020). Ona tili ta‘limda lingvistik mashqlarning o‘rni. *Science and Education*, 1(Special Issue 2).

2. Shomansurov Shorasul “Maktabgacha ta‘lim jarayonida xorijiy tillarni o‘qitishning zamonaviy metodikasi – Xitoy tajribasida” 2018y

3. M. Xoldorova, N. Fayziyeva, F. Rixsittilayeva. «CHET TILI O‘QITISHDA YORDAM QUVVOLATLARIDAN FOYDALANISH» Toshkent: Nizomiy nomidagi TDPU, 2005 yil O'. Hoshimov, I. Yoqubov. “Nemis TILI O‘QITISH METODIKASI” (o‘quv qo‘llanma) Toshkent: “Sharq” nashriyoti, 2003.

4. Bekmuratova U. B. “chet tilini o‘qitishda innovatsion texnologiyalardan foydalanish” mavzusida konspekt. Toshkent – 2012.